

SINF RAHBARNING TARBIYAVIY FAOLLIGI SAMARADORLIGINI OSHIRISH USULLARI

Qobilova Madina Sobir qizi
Termiz davlat pedagogika instituti
Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada o'quvchilarning ta'lim-tarbiya jarayonini boshqarishda maktab va sinf rahbarining o'rni haqida ma'lumot berilgan. Sinf rahbarining tarbiyaviy faolligi samaradorligini oshirish turlari haqida ma'lumot berilgan. O'quvchilarni psixologiyasini o'rganish, xulqi, fanlarni o'zlashtirishi sinf rahbarining vazifasiga yuklatilgan. O'quvchilarni o'rganish natijalari bilan barcha o'qituvchilarni tanishtirib borish zarur.

Kalit so'zlar: sinf rahbari, ta'lim-tarbiya, faollik, tashkilotchilik, monitoring, kundali.com, xulq, qobiliyat, psixologik rivojlanish

Annotation: This article provides information about the role of the school and class leader in managing the educational process of students. Information is provided on ways to improve the effectiveness of the class leader's educational activity. It is the task of the head of the class to study the psychology, behavior, and learning of the students. It is necessary to acquaint all teachers with the results of student learning.

Key words: class leader, education, activity, organization, monitoring, kundali.com, behavior, ability, psychological development

Аннотация: В данной статье представлена информация о роли школы и классного руководителя в управлении образовательным процессом учащихся. Приведена информация о путях повышения эффективности учебной деятельности классного руководителя. Задача руководителя

класса — изучить психологию, поведение и обучение учащихся. Необходимо знакомить всех преподавателей с результатами обучения учащихся.

Ключевые слова: классный руководитель, образование, деятельность, организация, мониторинг, kundali.com, поведение, способности, психологическое развитие.

Мaktab hayotida, ta'lim-tarbiya jarayonini boshqarishda sinf rahbarining boshqalar bilan almashtirib bo'lmaydigan o'ziga xos o'rni bor. U maktabda juda muhim va mas'uliyatli qiyofadir. Sinf rahbari faoliyatining aksariyat qismi tarbiyaviy jarayon bilan bog'liqdir. Shu jihatdan olib qaralganda, uni sinfnig bosh tarbiyachisi, murabbiysi deyish mumkin. U o'z sinf jamoasini tashkil qiladi, uyushtiradi va tarbiyalaydi, o'qituvchilar, bolalar tashkilotlari, ota-onalar hamda keng jamoatchilik bilan yaqindan aloqa bog'lab, sinfdagi umumiy tarbiyaviy jarayonga rahbarlik qiladi. Sinf rahbarining tarbiyaviy faoliyati samaradorligini oshirishda quyidagi ishlarni bajarishi shart: 1. O'z sinf o'quvchilarini umumiy o'rganish. 2. Sinf o'quvchilari jamoasini tuzish va jamoa orqali bolalarni tarbiyalash. 3. O'quvchilar jamoat tashkilotlariga amaliy pedagogik yordam berish, faoliyatini tashkil etish va o'rganish. 4. Tarbiyasi og'ir bolalarni chuqur o'rganish va ular bilan alohida tarbiya olib borish. 5. Sinfdan iqtidorli bolalarni aniqlash va ular bilan maxsus ishlarni uyushtirish. 6. O'quvchilar ota-onalari va keng jamoatchilik (mahalla qo'mitasi) hamkorligida ishlarni tashkil etish va hokazolar.

Sinf rahbari ishining mazmuni tomoni tarbiyaning umumiy vazifalari bilan belgilanadi. U jamoatchilik tashkilotlari hamkorligida tarbiyalanuvchilar ilmiy dunyoqarashi, faol hayotiy nuqtai nazarni shakllantiradi; o'quvchilarda bilimga, mehnatga havas uyg'otadi, ularni ongli ravishda o'z taqdirini o'zi belgilashga o'rgatadi; o'quvchilarda o'qishga mas'uliyat bilan yondashish va

mustaqil o'qish qobiliyatini tarbiyalaydi; bolalarning estetik qiziqishlari va badiiy didini o'stiradi. Jumladan, tadbirlar, mushoiralar, har xil kechalar, uchrashuvlar, tanlovlar va boshqa o'yinlar orqali o'quvchilarga ta'lim-tarbiya beriladi. Sinf rahbari maktab ma'muriyati bilan birgalikda va mahalla jamoasi, ota-onalar bilan hamkorlikda tarbiyaviy ishlarni olib boradi. Maktab ma'muriyati sinf rahbari va uning olib borayotgan ishlarini doimo qo'llab-quvvatlashlari lozim. Chunki sinf rahbari o'z o'quvchilarini yaxshi biladi va ularni tarbiyalash uchun nimalar kerakligini hisobga olib ish yuritadi. Sinf rahbari ishini ma'naviyat va ma'rifat ishlari bo'yicha, ya'ni tashkilotchi, direktor o'rinbosari boshqarib turadi. Ma'lumki, tarbiya ijtimoiy jihatdan aniqlangan jarayonlarga taalluqlidir. Tarbiya jarayonini tashkil etishning maqsadlari, tamoyillari, mazmuni va usullarini tanlash davlat va jamiyat rivojlanishidagi siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy-madaniy vaziyatga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. O'zbekistondagi davlat va ijtimoiy hayotdagi o'zgarishlar bolalarni tarbiyalash amaliyotida o'zgarishlarga ta'sir qiladi. So'nggi yillar ichida va sinf rahbarlarining tarbiyaviy faoliyati sezilarli darajada yangilandi. Sinf rahbari faoliyati birinchi navbatda o'z sinfidagi o'quvchilar bilan ishlashga qaratilgan. Sinf rahbar ishining eng muhim vazifalaridan biri sinf jamoasi bilan tizimli ishlashdir. Uning ishi individuallikni, sinf jamoasining "yuzini" shakllantirish va namoyish etishga qaratilgan. Shu bilan birga, sinf rahbari maktab jamoasida sinfnig o'rnini haqida g'amxo'rlik qiladi, bu esa o'zaro muloqotni rag'batlantiradi. O'z faoliyati davomida sinf rahbari birinchi navbatda fan o'qituvchilari bilan hamkorlik qiladi: maktab maqsadlari asosida ta'lim va tarbiya faoliyatida bolalarga umumiy pedagogik talablar va yondashuvlarni birgalikda ishlab chiqishadi. Psixolog-psixolog bilan birgalikda sinf rahbari o'quvchilarning individualligini, ularni adaptatsiyasi va mikro va makro muhimda integratsiyalashuvini o'rganadi. Sinf rahbari o'qituvchi-psixologning ota-onalar bilan aloqalarini, ularning maslahat yordamini muvofiqlashtiradi. O'qituvchi-psixologning yordami bilan sinf rahbari sinf jamoasining

rivojlanishini tahlil qiladi, o'quvchilarning bilim, ijodkorlik va imkoniyatlarini aniqlaydi. Sinf rahbari faoliyatida maktabdan tashqari muassasalar bilan hamkorlik qilish katta ahamiyatga ega. Ular bilan o'zaro aloqalar bolalarning ijodiy salohiyatini kengaytirish uchun qo'shimcha tarbiya tizimining barcha turlaridan foydalanishga yordam beradi. Sinf rahbari maktab o'quvchilarini maktabda va bolalarning qo'shimcha ta'lim muassasalarida faoliyat yuritadigan turli xil ijodiy uyushmalarga a'zo bo'lishga yordam beradi. Sinf jamoasining darsdan tashqari, maktabdan tashqari ishlarini, dam olish va ta'til vaqtidagi tadbirlarini tashkil etishda sinf rahbari tashkilotchi o'qituvchi bilan faol hamkorlik qiladi. Sinf rahbari o'qituvchi-tashkilotchining yordami bilan madaniyat, sport, jamoatchilik vakillarini bilan tadbirlarini tashkil etishga jalb qiladi. Sinf rahbari bolaning shaxsini va barcha ijtimoiy institutlar o'rtasida o'quvchilarning shaxsiy inqirozlarini hal qilishda vositachilik qilish uchun mo'ljallangan ijtimoiy o'qituvchi bilan yaqindan hamkorlik qilishi kerak. Maktablarda keng tarqalgan turli xil bolalar jamoat birlashmalari mavjud bo'lib, ular bolalarni yangi ijtimoiy munosabatlarga jalb qilishga yordam beradi. Sinf rahbari kutubxonachi (axborot-resurs markaz) bilan hamkorlik qilib, o'quvchilarni o'qish doirasini kengaytiradi, ularda o'qish madaniyatini, axloqiy g'oyalarga, axloqiy me'yorlarga bo'lgan munosabatni shakllantirishga yordam beradi. O'z ishlarida sinf rahbari maktab tibbiy xodimlaridan olingan ma'lumotlardan foydalanib, o'z o'quvchilarining salomatligi haqida doimo g'amxo'rlik qiladi. Oila eng muhim ijtimoiy institutlardan biridir. Sinf rahbarining ota-onalar bilan ishlash olib borishi bolaning manfaati uchun oila bilan hamkorlik qilishga qaratilgan. Sinf rahbari ota-onalarni maktabda tarbiya jarayonida ishtirok etishga jalb qiladi, bu oilada qulay tarbiyaviy muhit yaratishga, maktabda va undan tashqarida bolaning psixologik va emotsional qulayligiga yordam beradi. Sinf rahbari shuningdek, ota-ona uchrashuvlari, birgalikdagi faoliyat orqali ota-onalarning pedagogik va psixologik madaniyatini oshirish ishlarini tashkil etadi. Sinf rahbari faoliyatida sinf tarbiya

tizimini modellashtirish va amalga oshirish alohida o'rin egallaydi . Sinfning tarbiya tizimi nima? Sinfning tarbiya tizimi o'zaro ta'sir qiluvchi tarkibiy qismlar majmuasi bo'lib, ularning o'zaro aloqasi va integratsiyasi sinfda bo'ladi.

O'quvchilarni o'rganish o'qituvchining, ayniqsa sinf rahbarining vazifasidir. U o'quvchilarni faqat darsdagina emas, balki sinfdan tashqi vaqtdan ularga tarbiya berish vaqtida ham, o'quvchilar uylariga borganda ham, har xil ekskursiyalar vaqtida ham o'rganadi. Sinf rahbari sinfni qabul qilib olgandan keyin, uning birinchi ishi, odatda, o'quvchilarni o'rganishi bilan bog'liq bo'ladi. Bu ish uning o'ziga berkitilgan sinfdagi butun ish faoliyati mobaynida davom etadi va uning tarbiyaviy ish sistemasida muhim bir tomonni tashkil etadi.

O'quvchilarning o'ziga xos xususiyatlari ularning xulqi muhim ahamiyatga ega. Ular olgan tarbiya darajasini bilgan holda, ma'lum maqsadga qaratilgan va ta'sirchan reja tuzish oson bo'ladi. Ma'lumki, o'quvchi shaxsining tarkib topishi va rivojlanishi bir tekis bormaydi. Sinf rahbarining mazkur o'quvchi to'g'risida bilganlari bugunga kelib yetarli bo'lmay qolishi mumkin. To'g'ri, o'quvchilarni o'rganish ko'p vaqt va ko'p kuch talab etadi. Ammo keyinchalik bular hammasi katta natijalar beradi. Sinf rahbari o'quvchilarni, ularning xususiyatlarini bilgan holda, ular bu jarayonini muvaffaqiyatli tarzda yo'lga solib, yutuqlarga erishish mumkin bo'ladi. O'quvchilarni o'rganishga boshqa o'quvchilar, yetakchilar va ota-onalar jalb etiladi.

Bunda o'qituvchilar hamda sinf rahbarlari ishidagi o'zaro munosabat qoidalariga rioya qilish juda muhimdir. O'quvchilarni o'rganish natijalari bilan barcha o'qituvchilarni tanishtirib borish zarur. Shu bilan birga ularning har qaysi o'quvchi to'g'risida bilganlarini ham hisobga olish lozim. Bular o'quvchilarga tarbiya berish jarayonida ularga bir xilda talablar qo'yish va ularga bir xil muomala qilishga erishishga yordam beradi. O'quvchilarni

o'rganish ularga individual yondashishni zarur shartidir. O'quvchilarni ularga ta'lim va tarbiya berish jarayonida har qaysi o'quvchiga individual yondashishga erishish maqsadida o'rganmoq lozim. O'quvchilar o'z xarakteriga qiziqishi va mayliga ko'ra bir xil emas.

Ulardan psixologik rivojlanishiga binoan sustkash yoki faol va uquvsiz, jasur va shijoatkor, boshqa birlari esa uyalish hissi yuqori, tortinchoq bo'lishadi. Ba'zi bir o'quvchilar o'z tashkilotchiligi va qat'iyligi bilan ajralib tursa, boshqa birlarida esa bu xususiyatlar mavjud emas. Izlanishlardan kelib chiqqan xolda shular ma'lum bo'ldiki, sinf bir biriga o'xshamagan, turli xususiyatdagi bolalardan tashkil topgan bir guruhdir. Sinfda tashqi ko'rinish jihatidan bir-biriga o'xshash bolalar bo'lmagan singari, o'z ichki xususiyatlari jihatidan bir biriga o'xshaydigan bolalar ham bo'lmaydi. Ularning xarakteri, qiziqishlari, kayfiyatlari va xohishlari, ularning xulq-atvorlari sabablari, ko'nikma va malakalari, odatda, turlicha bo'ladi. har qaysi o'quvchi o'ziga xos, boshqalarga o'xshamaydigan xususiyatga ega bo'ladi.

U alohida shaxs sifatida kamol topib boradi. Odatda sinf rahbari sinfdagi barcha o'quvchilarga nisbatan yagona tarbiyaviy vazifalar qo'yadi va hal etadi. Masalan, u o'zining barcha o'quvchilarni mehnatsevarlikka, bir jon, bir tan bo'lishiga, haqqoniylikka o'rgatishga harakat qiladi. Ammo bu vazifalarning hal etish yo'llari, vosita va metodlari o'quvchilarning individual xususiyatlariga qarab turlicha bo'lishi mumkin. Ularning ba'zilarini o'z vaqtida rag'batlantirish, ba'zilariga buyurish xulq-atvor qoidalarini buzgan o'quvchilarni jazolash darkor. Binobarin, o'quvchilarga to'g'ri tarbiya bermoq uchun tarbiya jarayonida ularga individual yondashishni amalga oshirmoq kerak. Buning uchun esa ularni chuqur va har tomonlama o'rganmoq zarur. Tarbiyachi o'quvchilar jamoasini tarbiyalar ekan, hech qaysi o'quvchini nazardan chetda qoldirmasligi darkor.

Xulosa o‘rnida shuni aytishimiz mumkinki, sinf rahbari o‘quvchilardan doim xabardor bo‘lib turishi kerak, o‘quvchining o‘zlashtirishi yomon bo‘lsa, uni yaxshilash uchun sinf rahbari birinchi o‘rinda doim ota onasi bilan individual suhbat qilib, muammoni bartaraf qilish chorasini zudlik bilan hal qilish kerak. Sinf rahbar, ota-onalarga Kundalik.com saytidan doim aloqada bo‘lishlarini va xabardor bo‘lib turishlarini ta’kidlab turishi kerak. Ota-onalar doimiy ravishda farzandlarini nazorat qilib turgan xolda Kundalik.comdan va Monitoringdan xabardor bo‘lgan xolda farzandlarini o‘z nazoratiga olib turishligi kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 29 apreldagi “O‘zbekiston Respublikasi xalq ta’limi tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi PF-5712-son Farmoni. – Qonun hujjatlari ma’lumotlari milliy bazasi, 06/19/5712/3034-son, 29.04.2019 y.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 29 apreldagi PF-5712-son “O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta’limi tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish Konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi farmoni. <https://lex.uz/docs/4312785>
3. Akramov F.A. Bola shaxsi shakllanishiga boshlang‘ich ta’lim o‘qituvchisining psixologik ta’siri. Zamonaviy ta’lim/ SOVREMENNOYE OBRAZOVANIYe.2015 - №3-5 s.
4. Djurakulova A.X. Jo‘rayeva D.Sh Boshlang‘ich sinf matematika darslarida nostandart masalalarini mulohaza yuritish usuli bilan echish. Zamonaviy ta’lim / SOVREMENNOYE OBRAZOVANI. 2016. 9.-7 s.
5. Ibroimov Sh.I To‘ychibekova A.A. Boshlang'ich sinf o‘qituvchisi faoliyatida muloqat madaniyati va psixologiyasini shakllantirish usullari (tabiiy fanlar misolida). ACADEMIC RESEARCH IN EDUCATIONAL SCIENCE VOLUME 2 SPECIAL ISSUE 1. 2021.-17 s.

6. Muhammadiyeva X.K. Ismatullayev F.R Boshlang'ich sinf ona til darslarida o'quvchilarga til hodisalarini o'rgatishda badiiy asar matnidan foydalanish. Zamonaviy ta'lim / SOVREMENNOYE OBRAZOVANI. 2017. 9.-6 s.
7. Mavlonova.R, Normurodova.B, Rahmonqulova.N Tarbiyaviy ishlar metodikasi Toshkent-2010 yil.